

Ferdo Kozak

DOMOVINA

Ne morem reči, da se mi je to, o čemer sem hotel spregovoriti, pripetilo natančno tega dne, ob tej in tej uri. Prav tako se mi upira zapisati, da menda sploh nisem doživel nič resničnega, pač pa le sanje, nič drugega kakor dolge samotne noči čudne sanje.

So stvari na svetu, za katere ne vemo, ali jih je rodil jasek ali le sen. Nenadoma, ob kakršni koli priliki nam z neznansko svetlobo napolnilno srce in vžgo vanj globoko, živo sled. Ta sled ostane v nas; nosimo jo s seboj in marsikaj v življenju dobiva posledje drugačen smisel in drugačen pomen za nas.

Nekaj podobnega sem doživel mrzle zimske noči v izgnanstvu. Nenadoma se mi je utrgala nit spanja in skoraj presenečen sem odprl oči. Sobico, v kateri sem takrat živel, je zalivala hladna svetloba, kajti od zunanjih strani je pritiskal na šipe zimski mesec svoj široki obraz. Daleč nekje je ropotal kmečki voz, v sosednji sobi je nekdo kašljal in kadar je od časa do časa zamrznil krog in krog sleherni curek življenja, sem čul iz dolnjega nadstropja enakomerno tiktakanje budilke. Ves svet je spal. Samo jaz nisem mogel. Ves svet je počival pod gluho strujo sanj, ki jo je srebrila mesečina, samo moj obraz se je dvignil iznad nje, v molčanje noči.

Upiral sem oči v prostor, toda vsi predmeti so se mi zdeli kakor v meglo potopljene. Gledal sem jih, ne da bi jih videl.

Kar sem videl zares, ni bilo nič predmetnega; bilo je iz sanj in spomina rojeno, bila je povest, ki jo je šepetalo srce.

Videl sem zimske pokrajino v rožnatem jutranjem soncu. Kupe deviškega snega ob razvoženih cestah in modre sence med nagradenimi grudami. Na desni plan s temno nitjo zasneženega potoka, na levi gozd. Živo zelenje smrek pod mehkiimi kapami snega, rdečkasta debela borovcev in temnozeleni ribnik, še ves v senci. Nekoč sem hodil tod. V prav takem veselju jutru, s prav tako svetlomodrim nebom in z vrsto svečanih gorskih očiakov na obzorju. Bil je čas po božiču, ko po vaseh še dišijo po praznikih, toda na prisojnih rebrih že rijejo trdi, beli srčki teloha iz tal.

Gledal sem to podobo nekdanjih dni in v živi bolečini se mi je stisnilo srce.

Domovina! Zaželel sem si nazaj v ta svet, ki sem ga tako zelo potreboval za svoje, čisto svoje življenje. Zaželel sem si tistih ljubljenskih črnih pomladanskih noči z južnimi zvezdami in toplimi viharji. Potoki dero med mladimi travami, vode klokotajo v temnih globelih, divje gosi tožijo ponoči nad rodnim mestom. Zahrepen sem po domačih večernih zarjajah, po jutranjih meglicah, po dišeči po pomladanski prsti in po tihih stezah, vodečih skozi hladne, z roso oblite gozdove.

Tedaj se mi je zazdelo, da čujem od vrat kaj čuden šum. Obrnil sem se in pogledal. Da, čez prag se je izpod vrat pocedilo po tleh nekaj črnega in je počasi zdrselo proti sredini sobe. Temna proga je bila videti mastna in nabrekli. Kakor ka-

ča se je potegnila od vrat do srede sobe, kjer se je enakomerno razlivala, kakor bi se nekaj natekalo v lužo.

Vstal sem in stopil bliže. Široki obraz zimskega meseca se je bil že odmaknil od okna in oko ni moglo razpoznati, kaj je na tleh. Počutil sem. Res se je nekaj gosta tekočina leno vlivala v sobo. Pomočil sem prst vanjo in ko sem ga dvignil v mesečno luč, me je stresla groza. Prst je bil ves krvav. Tišina okrog mene se je zgostila. Težka in brezšumna je polnila sobo, ko sem strmel v široko lužo krvi pred seboj. Bilo mi je, kakor bi me bila trda roka prestavila iz poprejšnje igre domišljije v edino pravo resničnost. In od prvega trenutka sem sedaj vedel vse. Vedel sem zlasti, od kod in zakaj kri. In čudna, strašna je bila procesija podob, ki so se zvrstile mimo mojih oči.

Videl sem velik vojaški kamion in talce na njem. Po pet in pet jih postavljajo pred puške in vojakom v železnih čeladah se rahlo tresejo roke. Kri škropi zidove in prašni tlak je ves krvav. Eden izmed talcev je namočil suknjo padlega tovariša v krvi in jo treščil oficirju v obraz: "Ali se še niste napili naše krvi?"

Videl sem vaško ulico, pokrito s trupli. Ob vodnjaku dva otroka, ki se še v smrti držita za roko, kakor sta se bila držala na svojem brezupnem begu. Enemu je bajonet prebodel vrat in sence, drugega je ubila krogla. Belo oko prvega se prazno upira v sonce.

Videl sem na stol privezano dekle na tovarniškem dvorišču. Oficirjeva pištola ji je raztrgala glavo. Zdaj sedi tu, mrtva,

za zgled in svarilo, in velike mersarske muhe se pasejo po njeni krvi.

Videl sem... Čemu naštevamje! Videl sem naše može in fante, dekleta in otroke, vrste kmečkih in delavskih očetov in matere, sinov in hčera v trpljenju, kakršnega še ni doživela slovenska zemlja. In ko se je ta krvava procesija pomikala mimo oči duha, sem se zavedel, da se je prižgala v mojem srcu luč nekega nikdar doselej tako živega občutka. Vsak izmed teh bledeh obrazov mi je bil nenadoma blizu in drag. Kakor bi me bila združila z njimi skupna bolečina globoko ranjene duše. Sleherno to iznakaženo, v poslednji sen zamaknjeno glavo, bi rad vzel v dlani in jo stisnil k sebi. Ubogi vi, dragi, sveti naši mrličji!

Domovina!

Da, toda zdaj ne več domovina letnih časov, travnikov, polj in gora. Nič več samo domovina osebnega veselja in sreče. Moja domovina se je razširila, poglovila in počlovečila. Roke mučenih, poklanih, postreljenih, ubitih in vseh padlih so to noč posegle po meni in me trdneje

kot kdaj prej priklenile na domačo prst. Zgale so me rane, ki jih mrtvi niso več čutili. Pekle so me krivice, njim prizadejane. Iz vse prelite krvi, iz solz in gorja, iz utajenega srda, ki mi je vse neklanje človeško lice preoral, iz vsega tega se je to noč rodila v meni doslej neznan slast. In vedel sem: postal sem član velike, tisoč in tisočobrazne družine.

Oglašajte v Enakopravnosti

"Society načrt" vam pomaga hraniti!

Pridite. Poučite se o 3-vrstnem načrtu, ki vam bo pomagal graditi hranilno vlogo, ali pa pišite za

PROSTO KNJIZICO s podatki te osebne posluže.

Prosto parkanje ko ste v bančnem uradu, zadaj poslojpa, 127 Public Square

NOVE STREHE!

Ako potrebujete novo streho, ali popravilo na starih, lahko dobite vsa navodila pri nas. Se toplo priporočata

Jerry Glavac & Son SHEET METAL & ROOFING 1052 ADDISON RD. HE 5779

Vi ste vedno pripravljena z modernim električnim "freezer-jem" za jedila!

Pripravljena... za DOBRE OBEDE v vsaki sezoni!

Da z električnim "freezer-jem" za jedila, vi jeste boljše, za manj, tekono celega leta.

Vi lahko imate na rokah obširno izbero zbranih jedil ob vsakemu času... veselite se boljše izbire... imate boljše kvaliteta jedila na razpolago za vašo družino in goste.

Vi lahko zmrznete svežo zelenjavo iz

vašega lastnega vrta ali sadje iz vašega lastnega sadovnjaka. Vi si lahko nabavite sveža ali zmrznjena jedila v večji količini, po nizkih cenah. Vi si lahko prihranite jedila in denar, čas in delo, v vsaki sezoni! In pomnite—stroški elektrike za operiranje modernega električnega "freezerja" za jedila so majhni... samo okrog en dolar na mesec za velikost 4½ kubičnih čevljev. IZPLAČA se vam imeti lastni električni "freezer" za jedila.

The Illuminating Company ALWAYS AT YOUR SERVICE

Tune in "TEN O'CLOCK TUNES"—All Hit Tunes, All Top Stars—15 Shows a Week Mornings at 10 WGAR and WICA—Evenings at 10 WHK

Prežihov Voranc

SKRIVNA BRALNICA

Poglavje iz romana "Pristrah"

(Nadaljevanje)

"Kaj bomo pa nocoj brali?" Ljudje se niso takoj znašli, zato je še enkrat zavpil:

"Ali slovensko ali nemško?" Znano je bilo, da je Strahun tako spretno obvladal oba jezika, da je iz nemške knjige bral po slovenski in narobe, če je hotel in to gladko in sproti. Med gosti itak skoraj nihče ni razumel nemški, razen par fužinarjev, ki so prišli iz Prevalj.

"Slovenski beri!" so odgovorili celo iz veže. "Drugega ne verjamemo."

"Časnike beri najprej!" so vpili drugi, "saj so že novi tukaj!"

"Časniki bodo prišli tudi na vrsto," se je tedaj oglašil Vohnet s svojim tenkim glasom, kateremu ljudje niso bili navajeni ugovarjati. Potem je še dodal: "Brali bomo tako, da bo imelo vse skupaj rep in glavo. Zakaj pa smo se potem tukaj zbrali?"

To je bilo dovolj jasno povedano in zato je postalo na mah tiho po dimnici in po veži. Soseska je Vohneta spoštovala kot učenega človeka. Vohnet je

dal Strahunu vezano knjigo, ki je bila živinozdravniška knjiga. Iz te knjige so po navadi zmeraj nekaj brali, kar je poslušalec mogel koristiti, in iz te knjige je Strahun moral tudi nocoj brati neki odstavek o kravjih telitvah. Strgan dohtar je bral zelo dobro, z nizkim, polnim glasom, ki je že sam na sebi dobro vplival na poslušalce. Ali čeprav je bil predmet, katerega jim je Strahun bral, vsaj za večino navzočih zelo zanimiv, ker so bili s kninetov, se je vendar vsem poznalo, da jim to branje nocoj ni povšeči. Rajši bi slišali kaj drugega, kar bi bilo v zvezi z dogodki časa sodega. Zato je kar na glas odleglo po dimnici in po veži, ko je

Strahun s tem branjem končal. Vohnet, ki je sedel tesno poleg Strahuna, mu je zdaj dal nekako drugo knjigo. Bile so Slomškove "Drobtince". Razni letniki te knjige so bili dosihmal pri bralnih večerih na Vohnetnem stalno na dnevnem redu. To branje so ljudje včasih cele večere z užitkom poslušali, čeprav se je včasih malo dolgočasno vlečlo. Poslušali pa so ga zato radi, ker je bilo v tem pisanju mnogo lepih misli, ki bi bile za ljudstvo gotovo zelo koristne, ako bi se mogle spremeniti v resnično življenje. Nocoj je bral Strahun neka navodila za življenje, a vzlic dobru branju se je takoj poznalo, da ljudje ne sledijo branju s

tistim zanimanjem, ko bi morali. Velika večina poslušalcev je vedela celo to, da je pisec tega članka sam škof Slomšek iz Maribora, pod katerega so tudi oni sami spadali, in so ga v resnici tudi spoštovali kot svojega človeka, ki jim je dobro hotel. Toda vzlic temu so začeli ljudje kašljati, hrkati, najprej na kratko, potem vedno bolj zategnjeno, dokler se ni nekdo oglašil iz veže z nezadovoljnim glasom: "Ah, pustimo nocoj te stvari. To ne zamudimo nikdar. Nocoj bi radi kaj drugega čuli."

Nekaj glasov je pritegnilo. Strahun je pogledal Vohneta in prenehal z branjem. Odmor mu je prav prišel za počitek. Ra-

zen tega se je moral zadreti nad pastirjem, ki mu ni dovolj hitro otiral tresk in je včasih luč kar zamažala. Zdaj si je dal duška: "Posrane!" se je zadržal nad njim. "Jaz ti bom že pokazal, če boš tako svetil. Pa ti beri mesto mene!" "Čvrkni ga, če te ne uboga," je rekel nekdo iz gneče, samo da je nekaj rekel. Ljudje so izkoristili ta kratak odmor in začeli govoriti vse križem. "Pri nas so v nedeljo brali škofov pastirski list," je razlagal nekdo. "Pri nas so ga tudi," je pri-trdil nekdo drugi. "Saj ga gospod bero in ga

bodo še brali," je pojasnil nekdo iz veže. Gotovo ni bilo človeka v dimnici, ki bi ne bil zadnje nedelje slišal brati Slomškovega pastirskega pisma, ki je obravnavalo dogodke marca meseca leta 1848 in ki je pozivalo vernike, naj bodo pametni in naj se ne upirajo oblasti, ker jim ta oblast hoče le dobro. Kljub temu je iz kota vprašal sejmarski glas: "Kaj pa pravi tisto pismo?" (Dalje prihodnjice)

Mi dajemo in izmenjavamo Eagle znamke

THE MAY CO'S BASEMENT

250 parov! Nekoliko pokvarjeni 2.95 do 3.95 vred.

MOŠKI USNJENI ROMEOS

1.29

Basement Oddelek s čevlji.

Očividni prihranki! Majhne hibe ne bodo na noben način zmanjšale trajnost noše ali udobnost teh copatov; dolgotrajni podplati in pete iz gumija. Mere 7 do 11 v skupini.

Moški in za odrasle fante običajne vrednosti \$4.95

DVO-BARVNI OXFORDS

1.99

Basement Oddelek s čevlji

Moški in za odrasle fante rjavi in beli oxfordi. "Goodyear" welt izdelka, platne na vrhu, dolgotrajni podplati, 3 stili; navadni končniki, medallion končniki in saddle oxfordi. Samo mere 6½ do 9 v skupini.

Samo 1,000 parov po tej ceni! PISANE

Plastične zavese

- Rdeče • Modre
- Naturene • Zelene

1.98 PAR

Ob času za spomladansko dekoriranje... ti krasni, vse-cvetlični vzorci na živo-barvnem ozadju, rdeče, naturene, zelene ali modre barve. Te plastične zavese ni treba prati... sčistite jih lahko ko jih z moko cunjjo obrišete... se ne lupijo, razpokajo, raztegnejo ali plesnijo! 27" široke (54" široke vsak par) ter 2½ jarda dolge. Ob straneh so zarobljene in jih lahko takoj obesite.

Basement Oddelek s zavesami

